

**MİMARLIK
GÜNDEM:
MİMARLIK
EĞİTİMİ**

**13. MİMARLIK
VE EĞİTİM
KURULTAYI**

**DOSYA:
TÜRKİYE'NİN
KIRK YILLIK
DÜNYA MİRASI
VARLIKLARI**

**MİMARLIK GÜNÜ
ETKİNLİKLERİ**

**İSTANBUL
BİENALİ**

**ULUSLARARASI
ANTALYA
MİMARLIK
BİENALİ (IABA)**

**AMERİKAN
FEDERAL
HÜKÜMET
MİMARİSİ**

**SEDDÜLBAHİR
KALESİ**

**ORDU HALKEVİ
GENÇTASARIM
YARIŞMASI**

**BALIKESİR
BİZANS
KALELERİ**

**BERLİN
IŞIK FESTİVALİ**

MİMARLIK

MİMARLAR ODASI / KASIM-ARALIK 2025 / 446
CHAMBER OF ARCHITECTS OF TURKEY / NOVEMBER DECEMBER 2025 / 446

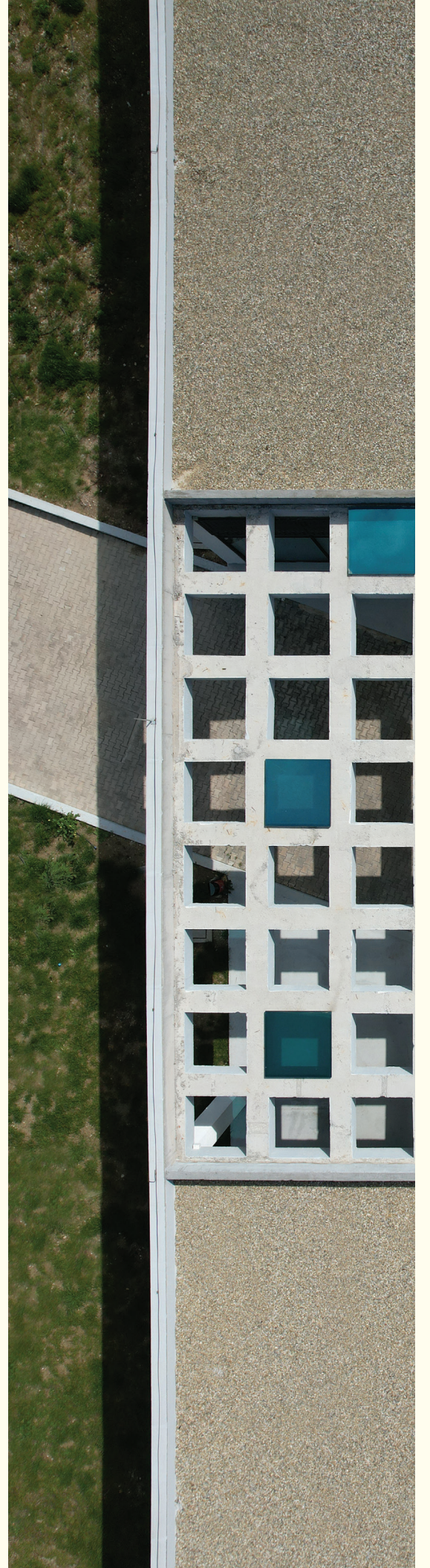
Mimarlık eğitimi, dergimizin sayfalarında uzun süredir ve ısrarla ele aldığımız temel başlıklardan biri. Bugün mimarlık eğitiminin neredeyse tüm aktörlerinin üzerinde uzlaştığı ortak bir tespit var: Son yıllarda nicel olarak mimarlık okulları hızla artarken nitelikli bir mimarlık eğitimi ortamı kurmak giderek zorlaşıyor; böylelikle kurumların eşdeğerliği ve mimarlık mezunlarının mesleki yeterliliklerinin ulusal ve uluslararası standartları açısından çeşitli yetersizlikler göze çarpıyor. Bu sorunların önemli bir bölümü, mimarlık okullarının eğitim ve kültür ortamlarıyla, mekânsal, donanımsal ve insan kaynakları yeterlilikleriyle ve bunlara bağlı olarak eğitim süresiyle ilgili kaygılarla ilişkili. Kasım ayında düzenlenen 13. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı bu konuları bir kez daha gündeme taşımakla kalmadı, günümüzde mimarlık eğitiminin küresel çaplı krizlere yanıt verecek sorumlulukla yeniden yapılanması gerektiğini de ele aldı. Ancak tüm bu tartışmalar olurken ülkemizde üniversite eğitim süresinin üç yıla indirilebileceğine dair açıklamalar da gündemde yer aldı. Oysa ülkemizde mimarlık yetkisinin doğrudan mimarlık diploması ile kazanılıyor olması, eğitim süresiyle ilgili tartışmaları hem eğitim hem meslek pratiği açısından yaşamsal kılıyor. Bu bağlamda ortaya çıkan güncel tartışmalar, Mimarlık dergisinin bu sayısının gündem yazısının da temel eksenini oluşturuyor.

Bu sayıda dosya aracılığıyla öne çıkan bir diğer konu ise, 1985 yılında ülkemizden üç varlığın Dünya Mirası Listesi'ne girmesinin kırkinci yıl dönümü vesilesiyle UNESCO Dünya Mirası kavramını ve İstanbul'un Tarihi Alanları (Sultanahmet Arkeolojik Parkı, Süleymaniye Camisi ve Çevresi, Zeyrek Camisi ve Çevresi, Kara Surları), Göreme Milli Parkı ve Kapadokya ve Divriği Ulu Camisi ve Darüşşifası'nın geçirdiği kırk yıllık sürecin değerlendirilmesinden oluşuyor. Değerli katkılarla biçimlendirdiğimiz dosya ülkemizde koruma kültürünü tartışırken önemli bir birikimi de bir kez daha gözler önüne seriyor.

Bunun yanı sıra, dergimizin bu sayısında geçtiğimiz aylarda gerçekleştirilen mimarlık etkinliklerine ilişkin kapsamlı değerlendirmelere de yer veriyoruz. Mesleki buluşmaları kayıt altına alırken bir yandan da mimarlık ortamının güncel tartışma başlıklarını, eğilimlerini ve ortaklaşma biçimlerini görünür kılmayı amaçlayan bu etkinlikleri, mimarlık kültürünün sürekliliğini ve eleştirel üretim alanlarını besleyen önemli platformlar olarak sayfalarımıza taşıdık.

Önümüzdeki sayıda ise, içinde bulunduğumuz dönemin en heyecan verici ve aynı zamanda en tartışmalı başlıklarından biri olan yapay zekâyı odağına alan bir dosya ile okurlarımızla buluşmayı planlıyoruz. Mimarlıkta yapay zekânın tasarım, temsil, üretim ve karar destek süreçlerine giderek daha fazla entegre olduğu günümüzde, bu dosya aracılığıyla hem teknik olanakları hem de etik, pedagojik ve mesleki sonuçları birlikte tartışmayı hedefliyoruz. Yapay zekânın mimarlık eğitimi ve meslek pratiğinde nasıl bir dönüşüm potansiyeli barındırdığını, hangi riskleri ve fırsatları beraberinde getirdiğini çok yönlü katkılarla ele alacağız.

Ayşen Ciravoğlu

KASIM-ARALIK 2025 ISSN 1300-4212 YIL: 61 SAYI: 446

Kapak: PAKO Sokak Hayvanları Yaşam Kampüsü, Mert Uslu. (Fotoğraf: ZM Yasa)

MİMARLAR ODASI TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR
Ulusal Süreli Yayın

YAYINLAYAN **Mimarlar Odası** adına **Yayın Komitesi**

YAYIN KOMİTESİ **Berrin Akgün, T. Elvan Altan, Bülent Batuman, Ayşen Ciravoğlu, Deniz Dokgöz, Bengüsu Döngül, Zeynep Eres, Koray Güler, Selin Oktan, Şebnem Önal Hoşkara, Nurbın Paker Kahvecioğlu**

MİMARLAR ODASI ADINA SAHİBİ **Zeynep Eres Özdoğan**
(SORUMLU) YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ **Zeynep Eres Özdoğan**
EDİTÖR **Ayşen Ciravoğlu** YAYIN SEKRETERİ **Bengüsu Döngül**
KONSEPT TASARIM **Raul Mansur** GRAFİK UYGULAMA **H. Nilgün Kara Babacan**

YAYIN YERİ

Adres Mimarlar Odası Genel Merkezi, Konur Sokak 4/2, Yenışehir 06420 ANKARA
Tel 0.312.417 37 27 **Faks** 0.312.418 03 61 **E-posta** yayin@mo.org.tr
www.mimarlikdergisi.com

DERGİ İNTERNET SAYFASI

Tasarım **H. Nilgün Kara Babacan** Programlama **Behiye Ermete**

BASKI

12. Matbaa
Huzur Mah. Ahmet Bayman Cad. No: 25 34396 Sarıyer / İstanbul
Tel 0.212.281 25 80 **Sertifika No.** 46618

MİMARLAR ODASI ÜYELERİNE ÜCRETSİZ DAĞITILIR.

Fiyatı 10 TL **Abonelik** 55 TL **Öğrenci Aboneliği** 45 TL **Yurtdışı** 80\$

TARANDIĞI VERİTABANLARI

Avery Index
Arthistoricum.net (Virtuelle Fachbibliothek Kunstgeschichte)
DAAI - Design and Applied Arts Index
EBSCO-Host
Ulrichs Periodical Directory

MİMARLIK YAYIN İLKELEERİ

MİMARLIK dergisi Yayın Komitesi, oluşturduğu yayın ilkeleri çerçevesinde, dergiye gönderilecek yazılar konusunda aşağıdaki genel seçim ölçütlerini belirlemiştir:

- Ele alınan konularda, getirilen bakış açısında, değerlendirmelerde, kullanılan dilde, görsel ve yazılı belgelerde özgünlük bulunması;
- Aktarılan konularda ve görüşlerde çeşitlilik olması ve aranması,
- Yazarların içerik ve niteliğinden bağımsız olarak, kişi ve kurum tanıtımlarını odağına almaması;
- Farklı bakış açılarıyla ve diğer disiplinlerden alınacak katkılarla dergi içeriğinde zenginliğin ve çok yönlülüğünün sağlanması;
- Yurtiçi ve yurtdışında meslek alanındaki güncel konuların ve gündemin izlenmesi.

Dergide genel değerlendirme ölçütleri böylece ifadesini bulan makale ve inceleme-araştırma yazılarının yanısıra, yapı ve proje değerlendirmeleri ile mimarlık eleştirisi yazıları ve Cumhuriyet dönemi mimarlığına, 'toplum ve mimarlık' ilişkisini ortaya koyan konulara, 'çevre duyarlılığı ve mimarlık ilişkisi ve tartışmalarına' yönelik yazılara süreklilikle ve ağırlıkla yer verilmesi görüşü Yayın Komitesi tarafından benimsenmiştir. Dergi, mimar, öğrenci, akademisyen gibi mimarlığın mesleki uygulama, eğitim ve akademik araştırma alanlarından geniş ve zengin bir okuyucu profiline sahiptir. Hedef okuyucu kitlesinin bu homojen olmayan yapısı, konu seçiminden yazım diline kadar, yayınların değerlendirilmesinde dikkate alınan önemli ölçütlerden biridir.

MİMARLIK Dergisi Yayın Koşulları

MİMARLIK dergisinde yayımlanmak üzere yazı gönderenlerin, şu konulara dikkat etmelerini rica ederiz:

- Yazılar Word belgesi olarak dijital formatta kabul edilir: CD/DVD içerisinde ya da e-posta adresi yoluyla: yayin@mo.org.tr • Yazılar en fazla 2.400 kelime (başlık, yazar ismi, özet, notlar, kaynaklar, resim altı yazıları hariç) olmalıdır. Yazıların içeriklerine ilişkin 150 kelimelik özet yazıyla birlikte gönderilmelidir. • Görseller tercihen dijital olarak ve şu formatta yazıyla birlikte iletilmelidir: tiff/jpeg/eps formatlarından birinde, uzun kenarı 15 cm, min. 300 dpi çözünürlükte. • Görseller için telif hakkı konusu yazar tarafından halledilmiş olmalıdır. Görselin alındığı kaynak (fotoğrafçı adı, arşiv bilgisi, kitap künyesi vb.) belirtilmelidir. • Kaynak gösteriminde şu yöntem kullanılır: Tekeli, İhan, 2012, "Seyfi Arkan'ın Yaşamı ve Mimarlığının Toplumsal Bağlamı", **Modernist Açılımda Bir Öncü: Seyfi Arkan**, (ed.) Ali Cengizkan, A. Derin İnan, N. Müge Cengizkan, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, ss.15-26. • Metin için referans gösteriminde otomatik dipnot / sonnot kullanılır. Bir kaynak ikinci kez kullanıldığında şu format uygulanır: Tekeli, 2012, ss.15-26. • Yayın kararını Yayın Komitesi alır. Sonuç, yazara en geç 4 ay içerisinde iletilir. • Yayın Komitesi yazı hakkındaki görüşlerini yazara iletinceye kadar, yazar aynı yazıyı başka bir yayın grubuna göndermemeyi kabul eder.
- Yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda derginin web sitesinde, görselleriyle birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır. • Yazıdaki görüşler yazara aittir, Yayın Komitesi'ni bağlamaz.

IX. ULUSAL MİMARLIK SERGİSİ VE ÖDÜLLERİ

YAPI / ÇEVRE (KAMUSAL ALAN TASARIMI)

PAKO SOKAK HAYVANLARI YAŞAM KAMPÜSÜ

Bornova / İzmir

Mert Uslu Mimarlık

işveren: İzmir Büyükşehir Belediyesi

yapımcı: Aya Grup - Asmet Yapı

statik: Deniz Alkan Mühendislik

mekanik: Proje BTU

elektrik: AYC Mühendislik

fotoğraf: ZM Yasa, Mert Uslu Mimarlık Arşivi

www.mertuslu.com.tr

2 İNGİLİZCE ÖZET / ENGLISH SUMMARY
4 MİMARLIK DÜNYASINDAN

MİMARLIK GÜNDEM

8 Mimarlık Eğitimi ile İlgili Notlar / Şebnem Hoşkara

ANMA

10 Yaşanabilir Daha Güzel Bir Dünya İçin Mücadele Eden Bir Savaşçıyı Kaybettik: Akın Atauz / Çetin Ünalın

ULUSLARARASI GÜNDEM

12 • Düzene Dönüş mü? Trump Çağında Amerikan Federal Hükümet Mimarisi / Edward Dimendberg
• UIA 2. Bölge Başkanlar Toplantısı Tiflis'te Gerçekleştirildi / Ünsal Keser

ETKİNLİK

18 • "Afetler Karşısında Mimarlık ve Eğitimi" Temalı 13. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı'ndan (MEKXIII) Türkiye'de Mimarlık Mesleği ve Mimarlık Eğitimine Bakış / Derya Yorgancıoğlu
• İçinde Festival Olan Şehir: Kayseri / Burak Asiliskender
• 2. Adana Mimarlık Festivali: Mimarlıkta Yer, Mekân ve Kültür / Kasım Çelik
• Doğu Karadeniz Kent ve Mimarlık Tartışmaları Paneli / Serbülent Vural

DOSYA: Türkiye'nin Kırk Yıllık Dünya Mirası Varlıkları

TEHDİT ALTINDAKİ KÜLTÜR MİRASI: Kaybolan Savunmanın İzinde: Balıkesir Kırsalındaki Bizans Kaleleri

BİENAL

33 • Üç Ayaklı Kedi Şehri Gezerken: Kırılganlık Metaforu ve Neoliberal Kent Gerçekliği / Ozan Avcı
• Arafta Bir"arada": Antalya Uluslararası Mimarlık Bienali / Aktan Acar

DOSYA: Türkiye'nin Kırk Yıllık Dünya Mirası Varlıkları

39 • Giriş / Dosya Editörleri: Koray Güler, Nisa Semiz
• Dünya Mirası Konseptine Eleştirel Bir Bakış / Nisa Semiz
• İstanbul'un Tarihî Alanları'nın 40 Yılına UNESCO Dünya Miras Komitesi Kararları Üzerinden İrdelemek: 1985 – 2025 / İclal Dinçer
• Divriği Ulu Camisi ve Darüşşifası'nın Dünya Mirası Sürecine Retrospektif Bir Bakış / Zeynep Ahunbay
• Kapadokya: Dünya Mirasında 40 Yıl, Bitmeyen Mücadele / Funda Solmaz Şakar

MİMARLIK ELEŞTİRİSİ

61 Çeyrek Asırlık Çabanın Çok Ödüllü Meyvesi: Seddülbahir Kalesi Koruma ve Yeniden İşlevlendirme Projesi / Yıldız Salman

MİMARLIK TARİHİ

65 Modern Kurumsal Yapının Bir Seçkini: Arif Hikmet Holtay İmzalı Ordu Halkevi / Özgür Demirkan

YARIŞMA DEĞERLENDİRME

71 GençTasarım: Aşıklar Tepesi Kentsel Tasarım ve Mimari Fikir Projesi / Funda Tan

TEHDİT ALTINDAKİ KÜLTÜR MİRASI

74 Kaybolan Savunmanın İzinde: Balıkesir Kırsalındaki Bizans Kaleleri / Ayşegül Ağan

75 YAYINLAR

TEMA[S]

76 Berlin Işık Festivali Üzerine: Kamusal Alanın Işık Yoluyla Yeniden Üretimi / İlayda Karabulut

Üç Ayaklı Kedi Şehri Gezerken: Kırılgnlık Metaforu ve Neoliberal Kent Gerçekliği

Ozan Avcı

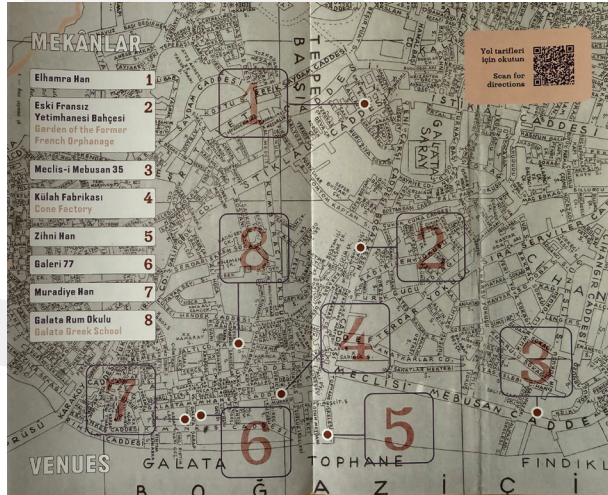
20 Eylül – 23 Kasım 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilen 18. İstanbul Bienali, “*The Three - Legged Cat*” - “Üç Ayaklı Kedi” başlığı altında, geleneksel bienal formatının ötesine geçen, üç yıla yayılan deneysel bir kurgu sunmaktadır. Küratör Christine Tohmé'nin tasarımında bienal, yalnızca mevcut sanat üretimlerini sergileyen bir etkinlik olarak değil; kırılgnlık, dayanıklılık, bellek, kayıp ve gelecek olasılıkları kavramları etrafında yapılandırılmış çok katmanlı bir düşünsel süreç olarak karşımıza çıkıyor. Tohmé, temayı günümüzün “kesintiye uğramış dünyasında” yaşanan krizlerin ortasında, eksik olanla birlikte var olma, kendini koruma ve yeni bir denge kurma arayışı olarak tanımlıyor. Bu çerçevede bienal, hem kavramsal hem de mekânsal olarak “hayatta kalma”, “yeniden oluşturma” ve “dönüşüm” temasına yaslanıyor.

Kedinin dokuz canlılığına yapılan göndermeyle başlayan bu çerçeve, kenti özgürce arşınlayan kediyi hem evcilleşmiş hem de tehlikeler karşısında yabancılığını koruyan bir varlık olarak ele alıyor. Oyunla risk arasında gidip gelen bu meraklı ruh, kimi zaman bedeller ödüyor; üç ayaklı kedinin sessiz varlığı ise görünmez travmaların izlerini taşıyor. Yine de kedi, tökezlese bile zarafetinden vazgeçmeden yeni dengeler deneyip, gökyüzüne bakıp ufku sorguluyor. Onu izlemek, bizlere sıradan yolları terk etme, haylazlığın dönüşüm potansiyelini keşfetme ve güneşin sıcaklığında teselli bulma imkanı sunuyor.¹ Tohmé, kavramsal arkaplanı bu metaforik temele yerleştiriyor.

Bienalin üç yıla yayılan kurgusu, direktör Kevser Güler'in aktardığı çerçeve doğrultusunda şöyle şekilleniyor: Ufkun giderek belirsizleştiği bir dönemde hazırlanan 2025 programı, “gelecek olasılıkları” ve “kendini koruma” temaları etrafında tasarlanmış durumda. Sürecin 2026'da gerçekleşecek ikinci ayağında İstanbul Bienali Akademisi hayata geçirilecek ve çeşitli sanat inisiyatifleriyle birlikte kamusal programlar düzenlenecek. 2027'deki üçüncü aşamada ise atölyeler, performanslar ve son bir sergiyle bu edisyonun tamamlanması hedefleniyor.²

2025'teki ilk faz; sergiler, rehberli turlar, mülteci turları, prodüksiyon turları, çocuklar ve gençlere yönelik öğrenme programı ve kamusal programlar içeren geniş kapsamlı bir etkinlik dizisi olarak kurgulanmış³. Tamamı ücretsiz erişime açılarak sanat izleyicisi ile kültürel üretim arasındaki görünmez eşiklerin azaltılması amaçlanmış. Bienalde 30'dan fazla ülkeden 47 sanatçının yer alması, İstanbul'un küresel ölçekte çağdaş sanat pratikleriyle yeniden kesiştiği bir platform yaratıyor⁴. Ancak tüm bu kavramsal ve programatik zenginlik, özellikle mekân seçimi düşünüldüğünde,

İstanbul Bienali'nin üç yıla yayılan 18. edisyonunun ilk ayağı, “*The Three - Legged Cat*” - “Üç Ayaklı Kedi” başlığıyla 20 Eylül – 23 Kasım 2025 tarihleri arasında gerçekleşti. Bienal, küratör Christine Tohmé'nin kedi metaforu üzerinden “hayatta kalma”, “yeniden oluşturma” ve “dönüşüm” temaları çerçevesinde şekillendi. Bienal'den izlenimlerini aktaran yazar, sergi mekânlarının Karaköy merkezli seçimine dikkat çekerek, yazısını Bienal'in İstanbul ile kurduğu kavramsal ve programatik bağ üzerinden kurguluyor; sergi mekânları ile kentin güncel dönüşüm süreçleri arasındaki ilişkiyi eleştirel bir zeminde tartışıyor.

1. 18. İstanbul Bienali mini rehberinde gösterilen bienal mekânları haritası

İstanbul'un güncel kentsel dönüşüm tartışmaları bağlamında daha karmaşık ve eleştirel bir zemine oturuyor.

İstanbul, Christine Tohmé'nin kavramsal çerçevesindeki üç ayaklı bir kediye benziyor. Hızlanan yıkım, bitmek bilmeyen krizler ve zorunlu yer değiştirmeler, ufkumuzu ve geleceğe dair tüm ihtimalleri parçalayarak dağıtıyor. Sürekli daralan bir “şimdi” içinde, bedenlerimiz farklı ritimlere sahip zamanlara uyum sağlamaya itiliyor: kimi hızlanmış, kimi yavaşlamış, kimi ise tamamen aksak. İleri atılıp sonra sendelediğimiz bu çift yönlü devinimde, dengemizi bulabileceğimiz adımı arıyoruz. Bir kedi misali kendi etrafımızda dolaşıyor, kıvrılıyor, kaybolup sonra yeniden beliriyoruz. Yön

Ozan Avcı
Dr. Öğretim Üyesi,
Mimarlık Bölümü
Başkanı, MEF
Üniversitesi Mimarlık
Bölümü

2. Galata Rum Okulu

3. Zihni Han'ın girişinin Galata Port ve İstanbul Modern ile olan ilişkisi

4. Kentsel dönüşüm altındaki Karaköy Murakıp Sokakta yer alan eski Kûlah Fabrikasının girişi

5. Elhamra Han

6. Eskiden Studio-X olarak kullanılan Meclis-i Mebusan 35

7. Eski Fransız Yetimhanesi Bahçesi

8. Galata Şarap İskelesi Sokak'ta yer alan Galeri 77 ve Muradiye Han'ın girişlerinin sokağın sonunda yer alan ve denizle ilişkiyi bloke eden The Peninsula Otel'in duvarıyla olan ilişkisi

9. Zihni Han'dan Galataport'un görünürde "kamusal" olan kıyı şeridine bakış

10. Galata Port, İstanbul Modern, Zihni Han ve "yaratıcı sınıf estetiği"

tayin etmeye çabalarlarken dinlenmenin gerekliliğini kav-
rıyor; aynı zamanda korunmaya ve iyileştirilmeye ihti-
yaç duyan yanlarımıza özen göstermeyi öğreniyoruz.⁵

Bienal mekânları Beyoğlu - Karaköy hattında, özellikle
de son dönemde hızla soylulaştırılan Karaköy bölge-
sinde konumlandırılmış (**Resim 1**). İstanbul'un tarihî
hanları, okulları ve uzun zamandır işlevsiz kalmış yapı-
ları bienal kapsamında yeniden işlevlendirilerek sanat
mekânlarına dönüştürülüyor. Galata Rum Okulu'nun
restorasyon sonrası bienalin merkez mekânlarından

biri haline gelişi (**Resim 2**), Karaköy'deki ticari geçmişe sahip Zihni Han'ın sanat için yeniden düzenlenmesi (**Resim 3**), uzun süredir kendi işleviyle kullanılmayan Külah Fabrikası'nın bienal kapsamında açılması (**Resim 4**), 19. yüzyıl kökenli Elhamra Han'ın ilk kez sergi mekânı olarak kullanılması (**Resim 5**), daha öncesinde Studio - X'e ev sahipliği yapan Meclis - i Mebusan 35'in bu vesileyle yeniden kapılarını açması (**Resim 6**), bir süredir geleceğine yönelik spekülasyonlar yapılan eski Fransız Yetimhanesi'nin bahçesinin bir sanat işine ev sahipliği yapması (**Resim 7**) bienal vesilesiyle yeniden dönüştürülen mekânlara örnekler oluşturuyor.⁶

Tüm bu mekânların yürüme mesafesinde konumlandırılması, bienali sıradan bir sergi dolaşımının ötesine taşıyarak kentsel bir yürüyüş rotasına, başka bir ifadeyle "bellek güzergâhına" dönüştürüyor⁷. Bu mekânsal seçim, bienalin tematik odağını hem güçlendiriyor hem de sorunsal hale getiriyor. Terk edilmiş, dönüşüm geçirmiş veya uzun süre kullanılmamış yapılar, kendi bedenlerinde kırılma, zaman, kayıp, dönüşüm ve yeniden var olma temalarını barındırıyor. Bu nedenle bienal deneyimi, yalnızca sergilenen eserlere değil; bizzat mekânın katmanlı hafızasına da odaklanan bir bütün olarak gerçekleştiriliyor. Bu yönüyle bienalin mekânsal seçimleri güçlü olsa da, bu mekânların içinde bulunduğu kentsel bağlamın tartışmaya açık yapısı bu seçimleri sorunsal hale getiriyor. Galata Port, The Peninsula Otel gibi sorunlu projelerin komşusu olarak konumlanan bienal mekânları (**Resim 8**), kavramsal çerçevede üç ayaklı kedi üzerinden bu kentsel dönüşümleri eleştirse de, kendini bunun içinde konumlandırarak eleştirel bir mesafe almayı güçleştiriyor.

Bienalin hedeflediği deneyim, yalnızca estetik bir sunumdan ibaret olmayıp, toplumsal ilişkiler, kamusal alan, kolektif bellek ve mekânsal pratikler üzerine düşünmeyi tetikler. Bu yönüyle de herhangi bir galeri, müze veya kültür mekânındaki sergiden farklılaşır. Bir mimar olarak benim ilgimi çeken yönü de bu özelliğidir⁸. İstanbul Bienali kent temelli bir etkinlik olduğu için yapıldığı her yıl İstanbul'la kurduğu ilişki de gündeme gelir⁹.

Tam bu noktada Bienal'in mekân stratejisi, İstanbul'un kıyı şeridinde son yıllarda yaşanan büyük ölçekli dönüşümler bağlamında tartışmalı bir önem kazanır. Karaköy kıyı hattı, Galataport İstanbul projesinin hayata geçirilmesiyle 1,2 kilometrelik bir sahil şeridinin kruvaziyer limanı, lüks otel, alışveriş mekânları ve restoranlarla donatıldığı büyük bir dönüşüm geçirmiştir¹⁰. Projenin savunucuları, önceki yıllarda kapalı olan sahilin artık kamusal olduğunu, yerli - yabancı ziyaretçiler için erişilebilir hale geldiğini ileri sürer.

Ne var ki Galataport üzerine yürütülen akademik çalışmalar, bu iddiaların ardında neoliberal kalkınma stratejilerinin, özel sermaye odaklı kent yönetiminin ve küresel turizm ekonomisinin belirleyiciliğini vurgular. Galataport'un görünürde "kamusal" olan kıyı şeridi (**Resim 9**), gerçekte yarı özel bir mekân rejimine geç-

miştir; fiziksel erişim kontrollü olarak açık olsa da sosyoekonomik erişim, kullanım hakları, mekânsal özgürlük ve gündelik halk deneyimi büyük ölçüde yeniden tanımlanmıştır.

Bu dönüşümün Karaköy mahallesine etkisi de derindir: Yükselen kiralar, yerel esnafın bölgeden çekilmesi, turistik tüketim odaklı mekânların baskınlaşması ve sosyal dokunun homojenleşmesi "soylulaştırma dinamikleri" olarak tanımlanan bir sürece karşılık gelir. Sahil hattının kullanım biçimi de güvenlik kontrolleri, ticari yönlendirmeler ve turistik odaklı tasarımlar nedeniyle gündelik mahalle deneyiminden uzaklaşmıştır.

Bu nedenle, 18. İstanbul Bienali'nin Galataport çevresindeki mekânları seçmesi, yalnızca bir kültürel tercih değil; aynı zamanda politik ve mekânsal bir karardır. Bienal, bu mekânları sanat üretimine açarak onları kültürel birer çekim noktası hâline getirir; bunu yaparken de bölgede süren neoliberal dönüşümün etkilerini sanat aracılığıyla görünür kılıp estetik bir biçimde sunmuş olur. Bienalin yarattığı çekim gücü, dönüşen Karaköy'ün "yaratıcı sınıf estetiği" ile yeniden markalaşmasına katkı sunabilir (**Resim 10**).

Sonuç olarak, 18. İstanbul Bienali'nin Karaköy eksenli mekân stratejisi, hem bienalin kavramsal kurgusunu güçlendiren hem de kentin güncel dönüşüm süreçleriyle iç içe geçen çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bienal, seçtiği mekânlarla kentsel belleğe güçlü biçimde bağlansa da, aynı zamanda bölgede yaşanan neoliberal dönüşümün kültürel açıdan normallaştırılmasına hizmet etme riskini de taşır. Bu karmaşık bağlam, sanat etkinliklerinin kent politikaları üzerindeki etkisini ve kültürel kurumların mekânsal adalet konusundaki sorumluluğunu yeniden düşünmeyi gerektirir. Bienalin gelecekteki fazlalarının, bu dönüşümün toplumsal ve mekânsal kırılmalarına ilişkin daha derinlikli ve eleştirel bir yaklaşım geliştirmesi, İstanbul'un kamusal yaşamı ve sanat - kent ilişkisi açısından kritik önem taşımaktadır.

"Üç Ayaklı Kedi, korumanın dünya kurmak olduğunu öne sürüyor. Dinlenmek, oyalanmak, eşelemek, kahkaha atmak, reddetmek: Bunlar ufak jestler değil, bizi bekleyen yeni ihtimallerin yolunu döşeyen taşlar."¹¹ Christine Tohmé'un ifade ettiği bu jestlerin önümüzdeki yıllarda bienalın diğer iki ayağında nasıl sonuçlar doğuracağını merakla bekliyorum. ❖

NOTLAR

1. İstanbul Bienali Resmi Web Sitesi, "Kavramsal Çerçeve, (<https://bienal.iksv.org/tr/18-istanbul-bienali/kavramsal-cerceve>). [Erişim:27.11.2025]
2. Güler, Kevser, 2025, "Önsöz", 18. İstanbul Bienali Üç Ayaklı Kedi Rehberi, İKSV, İstanbul, ss.12 - 13.
3. İstanbul Bienali Resmi Web Sitesi, "18. İstanbul Bienali 23 Kasım'da Sona Erdi" (<https://bienal.iksv.org/tr/haberler/18-istanbul-bienali-23-kasim-da-sona-erdi>). [Erişim:27.11.2025]
4. Küratörün Lübnanlı olmasının bir sonucu olarak Lübnan ve yakınındaki coğrafyadan katılan sanatçıların sayısı oldukça fazla. Bu durum bir yönüyle normalken diğer yandan küratöryal faaliyetlerin "tanıdık" olmak üzerinden şekilleniyor olmasının problemleri tarafını akla getiriyor.
5. İstanbul Bienali Resmi Web Sitesi, "Kavramsal Çerçeve, (<https://bienal.iksv.org/tr/18-istanbul-bienali/kavramsal-cerceve>). [Erişim:27.11.2025]
6. Bu mekânlara ek olarak Karaköy'deki Galeri 77 ve Muradiye Han da bienal mekânları arasında yer alıyor.
7. Michel de Certeau'nun "Walking in the City" yazısında dile getirdiği gibi bir kenti kent yapan en önemli sistemlerden biri yaya hareketleridir (detaylı bir okuma için bkz: De Certeau, Michel, 2008, "Walking in The City", *The Cultural Studies Reader*, Simon Doring (ed.). Londra: Routledge, s.161.) Bienal mekânlarını gezmek için yola çıkan izleyici bu vesileyle kenti kendi bedeniyle deneyimleme şansı bulur. Bu noktada bienalin bizi kentin hangi mekânlarında gezdirmeyi tercih ettiği önem kazanır. Zihni Han'ın girişi Galata Port ve yeni İstanbul Modern binasının duvarlarına toslar. Galeri 77 ve Muradiye Han'ın girişlerinin olduğu sokağın da denizle ilişkisi The Peninsula Otel'in duvarıyla kesilir. Bu yeni kentsel dönüşüm projeleri bir yandan kamusal alanı işgal eden diğer yandan kültür sanat etkinliklerine sponsorluk yaparak varlıklarını meşrulaştırma yoluna gitmektedir. Örneğin The Peninsula Otel, 18. İstanbul Bienali'nin sponsorlarından biridir.
8. Bir mimar ve akademisyen olduğum için 18. İstanbul Bienali'ni mekânsal ilişkiler bağlamında ele aldım. Sanatsal içeriği konusunda herhangi bir yorum yapmamayı tercih ediyorum.
9. Chin Tao - Wu, bienalleri kuruluş açısından üçe ayırmaktadır: kent temelli olanlar, tek bir teknik veya malzeme odaklı olanlar ve belirli kurumlar veya müzeler tarafından düzenlenmiş olanlar. İstanbul Bienali, kent temelli bienallere örnektir. (detaylı bir okuma için bkz: Chin - Tao, Wu, "Biennials and Art Fairs", *Oxford Art Online*, (<http://www.oxfordartonline.com:80/subscriber/article/grove/art/T2086262>). [Erişim: 27.11.2025]
10. Galataport projesinin tüm süreciyle ilgili detaylı bilgiler için bkz: Erbil, A.Ö.; Erbil, T., 2024, "Unveiling the role of the state in Istanbul's urban transformation: Insights from Galataport redevelopment", *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, sayı:8(11), s.7631. (<https://doi.org/10.24294/jipd.v8i11.7631>)
11. Tohmé, Christine, 2025, "Sunuş", 18. İstanbul Bienali Üç Ayaklı Kedi Rehberi, İKSV, İstanbul, s.18.